

ЕКОЛОГІЯ ТА ЕКОНОМІКА: СПІЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

Степаненко-Липовик Б.В., здобувач

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Розвиток світового господарства передбачає створення таких умов за яких відбувається економічне зростання, яке може бути досягнуте за рахунок або кількісного збільшення обсягів функціонуючих факторів на підприємстві (екстенсивний тип), або розширення виробництва на основі якісного поліпшення всіх його факторів, тобто раціонального використання всього виробничого потенціалу (інтенсивний тип). За будь-якого типу економічного зростання передбачається нарощення обсягів створення продукції, що в більшості випадків негативно позначається на якості навколишнього природного середовища (НПС), оскільки більшість підприємств забруднюють довкілля та завдають шкоди земельним, лісовим, водним та повітряним природним ресурсам.

Досить тривалий час питання впливу виробничої діяльності на стан навколишнього природного середовища не піднімалися або зовсім ігнорувалося. До середини XVIII ст. економічне зростання забезпечувалося за рахунок екстенсивного методу ведення господарства, що передбачало дедалі більше залучення до господарського обігу нових земель, лісів, мінеральних та водних ресурсів. Оскільки цей процес просувався повільно, то в більшості випадків зміни, що відбувалися в НПС, не призводили до незворотних негативних наслідків. Промислова революція прискорила процес ресурсокористування й підвищила негативний вплив людини на довкілля. Якщо раніше екологічно-деструктивного впливу зазнавали здебільшого земельні й лісові ресурси, то з початком індустріалізації розпочалося забруднення повітря й води.

У другій половині XX ст. погіршення якості довкілля через виснаження природних ресурсів, забруднення компонентів НПС відходами, інтенсивне використання землі призвело до виникнення нової статті витрат (як на макро- так і на мікрорівні) – екологічних витрат, що спрямовуються на покращення стану НПС, ліквідацію негативних наслідків антропогенного впливу економічної діяльності та боротьбу зі зміною клімату (рис. 1), а в XXI ст., ці витрати стали обов'язковими для всіх економічних суб'єктів глобальної економіки.

Відтак, у світі почала формуватися політика захисту НПС, що призвело до зростання обсягів бюджетних асигнувань та витрат економічних суб'єктів на відновлення природних ресурсів, що зазнали екологічно-деструктивного впливу в процесі забезпечення функціонування економіки.

Також на законодавчому рівні були розроблені нормативно-правові акти, що регулюють обсяги утворення шкідливих викидів та відходів, через застосування економічних важелів та фінансових інструментів.

Рис. 1. Взаємозв'язок проблем екології та економіки (розроблено автором)

На початку 90-х рр. XX ст. сформувалася система управління екологічно-деструктивним впливом економічної діяльності – екологічного менеджменту, що включає організаційну структуру, діяльність із планування, обов'язки, відповідальність, досвід, методи, методика, процеси і ресурси для розробки, здійснення й аналізу екологічної політики, а напрямком економічного розвитку визначається такий розвиток, який би сприяв зниженню кількості екологічних катастроф та покращенню НПС.

Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–21 червня 2012 року / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2012. – С. 117-118.